

Проф. др. ЗОРАН ЛАКИЋ

ГОВОР ЧИЊЕНИЦА О ЦРНОЈ ГОРИ У ЈУГОСЛАВИЈИ

Стваралачка дебата која је вођена у органима ЦАНУ о потреби организовања научног скупа на тему *Југославија на размеђу епоха*, посебно о времену одржавања, коначном конципирању теме и, најзад, могућим учесницима, настављена је организацијом научног скупа, бројем његових учесника и разноликости тема које, ипак, чине јединствену цјелину. Није ријеч само о Југославији на размеђу епоха, већ је то у одређеној мјери и размеђе нашег окружења, па и шире од тога. У том смислу наша дебата добија у значају, јер се не зауставља на простору Југославије.

Ми историчари, у складу са карактером историјске науке, углавном говоримо *via facti*. Чак и онда када смо у елаборацијама мање окренути прошлости, а више садашњости и будућности. Поштујући договорено вријеме за дискусију, ја ћу изнијети само нека запажања о теми у цјелини и о неким њеним дјеловима не наводећи ауторе. Битна је расправа о темама, а не о њиховим заговорницима. Изостаће, дакле, шире елаборације тема за расправу.

Јужнословенски простор је дио ширег балканског и европског простора, па га тако ваља и сагледавати. И Југославија као држава припада породици балканских и европских држава, од дана њеног оснивања. Међузависност свијета је из године у годину све већа. Можда смо већ ушли у вријеме њене пуне кулминације. Хтио сам рећи да је значајан утицај спољног фактора и на унутрашње токове Југославије за све вријеме њеног постојања 1918–1998. Зато је пука једностраност сводити је само у њене оквири и везати њену судбину само за једног човјека. То је најбоље показала Титова ера која је најдуже трајала и у којој је Југославија имала највише међународног уважавања.

У току своје 80-годишње историје Југославија доживјела је многе промјене – од имена, па до политичког система. Не би било тешко објаснити зашто је била прво Краљевство, па онда Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца, као ни зашто је била Краљевина Југославија. Те промјене имена нијесу биле само формалног карактера. Нарочито промјена од Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца у Краљевину Југославију. Да ли је ново име отварао могућност и оним другим народима који нијесу помињани у претходним именима и силном броју мањина да буду једно те исто у држави новог имена? Те промјене које су се дешавале у Монархији биле су, углавном, безболне. У каснијој фази свога развоја промјена имена од Монархије до Републике носила је и ризик рушења државе, мјесто замјене једног политичког система другим политичким системом. Нешто слично се дешавало и у новијој историји Социјалистичке Федеративне Републике Југославије. Борба противу система замијењена је борбом противу државе. Југославија је знатно изгубила од своје територије, али је наставила да живи и да траје. У ствари, југословенска идеја се дуго рађала, масовила, дубоке коријене ухватила, па је није било могуће укинути. Наставила је да живи свој живот подржана од оних који су за њену будућност највише и дали. У том контексту гледано, врло је хипотетична теза да Југославија нема будућности као федерација, ни као на било који начин организована држава.

Историјски гледано, положај Црне Горе у Југославији у протеклих 80 година не може се сводити на однос Црне Горе и Србије. Подгоричка скупштина 1918. године није се бавила питањима политичког система будуће заједничке државе, већ у првом реду питањем уједињења и стварања заједничке државе југословенских народа и земаља. У другој од укупно четири усвојене одлуке недвосмислено се говори о уједињењу Црне Горе са братском Србијом, "те тако уједињене (да) ступе у заједничку отаџбину нашег троименог народа – Срба, Хрвата и Словенаца". Сличне одлуке усвојили су: Велика народна скупштина Војводине, Одбор Народног вијећа у Бања Луци, Предсједништво Народног вијећа у Загребу итд. Такво опедјељење наишло је на снажну подршку у дијаспори. При томе мислимо на Резолуцију Југословена из Јужне Америке, Резолуцију Другог конгреса америчких Југословена и др. Хрватски сабор констатује да је ријеч о једном народу "по крви и језику, по демократској подлози и демократским тежњама свога бића... без обзира на вјерске и именске разлике". Избори који су организовани 1920. и Устав који је изгласан 1921. године бавили су се питањима унутрашњих односа уједињених народа.

Ако пођемо од теоријске поставке да се историја не понавља, онда можемо рећи да је 1918. отворен један процес који су сви подржавали, јер је Југославија свима носила по нешто што раније нијесу имали. Могуће је да тај процес још траје, да није завршен. Тренутна рјешења,

ма колико сада изгледала коначна, могуће је да су пролазна и прелазна. Не може читав свијет ићи у интеграцију а ми на Балкану у "дезинтеграцију". Нови поредак, који диктира правила понашања, није конституисан за сва времена. Историја је забиљежила велики број "нових поредака" од Јулија Цезара до наших дана. И сви су они данас прошлост, а историја је наставила свој ход кроз вријеме које се не понавља и које се не може зауставити. Тако је до сада било, тако ће бити и у будућности. Јер је свако друштво дио природе. А она се стално мијења, то бар није спорно.

